

7.06.23 |

środa, godz. 19.30
Wrocław, NFM, Sala Główna

Messe brève

Małgorzata Podzielny – dyrygentka, przygotowanie chóru
Tomasz Głuchowski – organy
Chór Dziewczęcy NFM

Program:

Félix-Alexandre Guilmant (1837–1911)

V Sonata c-moll op. 80 [30']

I. *Allegro appassionato*

II. *Adagio con molt' espressione*

III. *Scherzo. Allegro*

IV. *Recitativo*

V. *Choral et Fugue. Allegro*

Léo Delibes (1836–1891)

Messe brève [20']

I. *Kyrie eleison*

II. *Gloria*

III. *Sanctus*

IV. *O Salutaris*

V. *Agnus Dei*

César Franck (1822–1890)

Troisième Choral M40 [15']



Tomasz Głuchowski, fot. Karol Sokółowski

Po dzieła organowe Alexandre'a Guilmanta i Césara Francka prędej czy później sięgnie każdy koncertujący organista. To po prostu żelazny repertuar. W zachowanym dorobku Léo Delibes'a z kolei, mimo że kompozytor ten aż przez osiemnaście lat sam pracował jako organista, utworów na organy solo w ogóle nie znajdziemy. Instrument znalazł się jedynie w obsadzie napisanych przez Francuza drobnych dzieł sakralnych, stanowiących w obliczu jego utworów dramatycznych margines twórczości. *Messe brève* napisana w 1867 roku udowadnia jednak, że jest czymś znacznie więcej niż tylko ciekawostką.

W 1871 roku trzydziestopięcioletni Delibes zdecydował się całkowicie oddać kompozycji, porzucając ostatecznie, mimo odpowiedniego do tego wykształcenia, zawodową grę na organach. W tym samym czasie młodszy od niego o rok Alexandre Guilmant objął prestiżowe stanowisko organisty w kościele Świętej Trójcy w Paryżu – to samo, które przez ponad sześćdziesiąt lat piastować będzie w XX wieku Olivier Messiaen. Od 1868 roku znajdował się w tej świątyni nowoczesny instrument Aristide'a Cavaillé-Colla, pozwalający osiągnąć bogactwo brzmień porównywalne z orkiestrą symfoniczną. Z myślą o nim Guilmant napisał osiem sonat organowych, które publikował na przestrzeni ponad trzydziestu lat – od 1875 do 1907 roku. Odnajdujemy w tych utworach inspiracje wzorcami klasycznymi, sonatami organowymi Felixa Mendelssohna Bartholdy'ego oraz dziełami organowymi Césara Francka. Jeśli chodzi o ekspresję, to zbliżają się one jednak wręcz do symfoniki Antona Brucknera czy Gustava Mahlera, co, m.in. właśnie za sprawą Guilmanta, stało się w niedługim czasie charakterystyczne dla głównego nurtu francuskiej twórczości organowej.

W swojej piątej sonacie na organy kompozytor nie trzyma się kurczowo form klasycznych – wystarczy wspomnieć choćby, że jest ona pięcioczęściowa. Rozpoczyna się emfatyczną, wirtuozowską częścią *appassionato*, utrzymaną w formie allegra sonatowego, ale wykorzystującą techniki typowe dla fugi (tzw. *fugato*). Zdecydowanie dominuje w niej pierwszy temat zaprezentowany w dostojnej postaci już w początkowych taktach. Część druga, zgodnie z dawną konwencją, jest cicha i utrzymana w wolnym tempie, niezwykle śpiewna. Pod względem formalnym i tonalnym dzieje się tu jednak naprawdę dużo. W następującym potem błyskotliwym *Scherzu* Guilmant wykorzystuje formę ronda, w którym czterokrotnie powraca charakterystyczny refren. Z kolei *Recitativo* to w istocie

krótkie podsumowanie – Francuz przypomina w nim tematy poprzednich trzech części. Finał jest pokazem kontrapunktycznego kunsztu, gdzie Guilmant raczy nas podwójną fugą poprzedzoną chorałem.

Choć nie jest to pewne, swoją *Messe brève* na chór dziecięcy i organy Léo Delibes napisał prawdopodobnie w 1867 roku w związku z pracą organisty w paryskim kościele św. Jana i Franciszka, gdzie pięć lat wcześniej zastąpił na tym stanowisku samego Césara Francka. Prosta, pełna romantycznego uroku msza Delibes'a przypomina inne powstałe we Francji w tym czasie, w szczególności *Messe brève* nr 7 Charlesa Gounoda, który zresztą o kompozycji twórcy *Lakmé* wypowiadał się pozytywnie, podobnie jak m.in. Gabriel Fauré. Delibes przygotował części stałe mszy z pominięciem *Credo*, a w zgodzie z konwencją francuskich opracowań mszalnych w jego *Messe brève* znalazło się także miejsce dla eucharystycznego hymnu św. Tomasza z Akwinu *O salutaris Hostia*, wykonywanego podczas katolickiej liturgii w trakcie podniesienia. Niemal cała kompozycja utrzymana jest w homofonicznym stylu sprzyjającym kontemplacji, a organy pełnią tu zazwyczaj funkcję harmonicznego uzupełnienia.

Koncert zamknie ostatni spośród *Trzech chorałów* ukończonych przez Césara Francka tuż przed śmiercią – jesienią 1890 roku (później nawet niż sławny przedśmiertny *Kwartet smyczkowy*, jedyny w jego dorobku). Do programu koncertu w Sali Głównej NFM powróci razem z nim symfoniczne, monumentalne brzmienie organów. Wbrew bowiem tytułowi odsyłającemu do chorału luterańskiego rozmiar i ekspresja tych dzieł wykluczają raczej ich wykorzystanie liturgiczne i każą myśleć o ich przeznaczeniu koncertowym.

Ostatniemu z tych trzech utworów – wydanych już po jego śmierci – belgijski kompozytor nadał formę organicznej całości, opartej na dwóch muzycznych pomysłach: jednym o charakterze toccaty i, mającym na początku pomniejsze znaczenie, temacie chorałowym, będącym efektem własnej inwencji twórcy. Po krótkim fragmencie *Adagio* chorał powraca i zostaje przeprowadzony przez serię skomplikowanych, budujących napięcie modulacji, żeby w finale oba tematy wybrzmiały razem. Kompozycja to bez wątpienia muzyczny majstersztyk stawiający swojego twórcę w gronie najlepszych harmonistów epoki – tuż obok Wagnera i Liszta.

Podczas koncertu na organach zagra Tomasz Głuchowski – kurator organów Narodowego Forum Muzyki i kierownik programowy cyklu koncertów organowych.

Messe brève Léo Delibes'a wykona razem z nim założony w ubiegłym roku Chór Dziewczęcy NFM, a zadyryguje Małgorzata Podzielny.

Barnaba Matusz



NFM.WROCLAW.PL



Organizator:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:



Wrocław miasto spotkań



Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego



**DOLNY
ŚLĄSK**

Mecenas NFM:



Mecenas
Edukacji NFM:



Partner
strategiczny NFM:



Partnerzy NFM:



MAXFLIZ
FENIA STRONA WIEŻEA

FANUC

Mineral Zdrój

CRÉDIT AGRICOLE
EFL LEASING